

JAKUB DEML

TEPNA

.....

TASOV / MORAVA

1926

Kdybych věděl, Příteli, že mluvím s Tebou naposled, neztratilo by mé slovo k Tobě docela nic na svém humoru, ba myslím, že by bylo ještě veselejší: kdybych věděl, že zítra budu již na onom světě. Ponejprv setkali jsme se spolu v Jaroměřicích; sotva na to někdy zapomenou! Vyprovázeli jste mne – Ty a Otokar Březina – do večerního soumraku k Šebkovicím, uzrával ve mně *Hrad Smrti*, ale poněvadž už tehdy jsem tušil, že mám „dalekou cestu před sebou“, chvíli jsem odpočíval podle silnice, naslouchaje, jak opodál skřehotá „Rosnička“. Nikdy bych se byl nenadál, že mně ten hlas tak učaruje! Příteli velmi drahý, Ty, jenž miluješ básníky – prosím, rci: může nám někdo pomoci? Jest pro nás na světě nějaká omluva? Ctíme my jakýkoliv úřad? Věříme my v jakýkoliv Dějepis, anebo v jakoukoliv Instituci? Máme my kromě Smrti ještě nějakou naději? I když zavřeme oči, i když docela oslepnu: ten hlas nás zbaví rozumu... Jsme bezpochyby hudebním nástrojem šílených prstů Přírody! Snad bychom neměli jísti, snad bychom neměli pít, a my jíme a pijeme! Vesele umírají naše oběti – ale jak to bude s námi, když my každému dáváme za pravdu? Přece nebudeme vraždit? Ale i když nás spoutají na ruku i na nohu: kdo nás tak zkrátí, abychom si nepřekousli jazyk a nevyplivli ho do tváře i nejtihodnější?

Příteli Emanueli Chalupný, Ty víš dobře, že na věčnosti nemají tyto otázky smyslu a Poezie není královstvím z tohoto světa.

V Tasově 1. března 1926

Jakub Deml

Ona³ část Tasova, kde bydlím, jmenuje se Bosna.⁴ „Bosnu“ založil Josef Vala,⁵ nyní polní hlídač v Tasově. Narodil se v Tasově roku 1852 v té chalupě na „Stránce“, kde jsou dnes Šebkovi; v roce 1878 sloužil v Bosně jako záložník-desátník u 25. pluku myslivců ve 4. setnině. Ptal jsem se ho, kde při té okupaci všude byl, a on mi vypravoval:

„Napřed sme přišli do Kotorska, to je vesnica za Tureckém Brodem, potom do Dervento, to je také dědinka, vodsad^b do Doboje, potom k Maglajo. V Doboji nás bóřili vo třech ráno do bitve, bitva trvala do deviti a z cely setnine vrátilo se nás jedenást. O Maglaja sme beli rozehnnani a šli zase k Doboji, na kopec Vršino, a vodsad' k Tozle a potom k Sarajevo a vodsad' do Krašenice, potom do Žebče, kde sme zase přišli do vohňa, a vodtáhli k Sarajevo, vodsad' do Konice a zase k Sarajevo.

Po ty vojně šel sem slóžit do Břeske k Šilhánům a v roce 1879 voženil sem se na Rudě, kde sem bel deset let bez nekolika dní a chodil na védělek. Bel sem v nájmo, a abech po těch deseti letech nenabel tam práva domovskyho, mosel sem se z Rode vodstihovat. Přišel sem teda na vobec do Tasova, to belo v roce 1889, měl sem štyry děti a béval sem o Jašů, a tam sem take nemohl zvostat a žádné mě nescel do byto vzit; štrnáct dni sem se zdržoval na Havlcovym kopci a potom sem přebévál na Hosince pod vobecni kulňó, kerá tam bela na třeni lno, a dež nastala zima, bévál sem vedli kulně v jedny z těch dvóch pecí, ve kerých se sošivál len. Potom mě ustanovili v Tasově hotařem a má žena pásla hose. V roce 1890 začál sem stavět a vestavěl sem si chalópko, a to belo prvni staveni v Bosni. Teprvá za dvě leta po mně začál vedli mě stavět Zvěřina. Dnesky (tj. v roce 1923) má Bosna už sedumnást domovnich čísel. Nad tó vobecni kulňó bel rebniček, reb v něm nebelo, ale kópale se v něm děti a také hose se do něho honile a hasiči o něho cvičili ze stříkačkó.“

Zeptal jsem se Josefa Valy: „A jak to dostalo jméno Bosna?“

„Staré Nekvapil řekl, dež pré sem bel v ty Bosně a prvni tade stavim, že se to bode menovat Bosna!“

Připomněl jsem Valovi, že před svou chaloupkou zarazil kůl a na něm byla přibita tabulka s nápisem „Josef Vala, zakladatel Bosny“. Přisvědčil, že je to pravda.

Také jsem se dověděl od Josefa Valy, že oné trati vedle panského dvora při vanečské silnici, tam kde má pošt mistr stodolu, říkají „Na Hřiščo“. I napadlo mi, abych se ho zeptal, když je tím hotařem, na názvy ostatních tratí tasovských. Uvádím je zde tak, jak mi je říkal a jak jsem to pochopil: „Hosinka“, to je to oudolíčko, kde byl onen rybníček pro děti, husy a hasiče. Výš nad „Bosnou“ říká se „Pod Horkama“. Ještě výš k severu, tam kde se začíná lesík, „Na Horkách“. Na vrchu za Svobodovými rolima, tam kde mají pole Tomáš Pospíšil, Pavlíček, Hakl, Palas z ulice, Požár, Bernat a Svoboda, je „Hostanec“. „Linda“ je z této i z oné strany ohraničena lesem Kravalovým; pošt mistr má tam pole. „Ouvary“ (Hóvare) vlevo od lhotecké silnice vzhůru ke kříži; „Pode Lhotkó“, jak jméno samo praví.

„Komárova“ za Lindou, to jsou Komárova Horní. Komárova Dolní jsou nad cihelnou.

U cihelny ten žleb vzhůru napravo je „Ikmarec“. Ale Jakub Palas říká „Rykmarec“ a Pavla Kytlicová míní, že by to mohlo být z německého *Rückenmark*, což jest mícha.

„Pyšely“ (Pešela) nalevo od cihelny až do „Dvořákových potoků“.

„Švikýrce“ jsou za Dvořákovými pod heřmanskou silnicí, Hort od kostela má tam louku a les, také je tam panská louka a Rouska z ulice má tam pole.

„Polomí“ (Josef Vala říká „Polomňa“, *plurale tantum*) od Dvořákových vlevo až ke Švikýrcům, od heřmanských luk až k cestě dolů.

„Horní Díly“ za heřmanskou silnicí (mluvíme to v „Bosně“) k jihu, od kostela až k heřmanským hranicím, po tu cestu, co vede už ke trati oslavské.

Vedle „Horních Dílů“ ke mlýnu vedou „Dlouhý Žleb“ a „Obůrky“, do kterých se přijde od kostela tím vývozem.

A co jsou ty třešně u „Svatého Josefa“, to je „Švihákův Žlíbek“.

Od Jelínkova mlýna nalevo, před papírnou nahoře, je „Doubí“. Dále jest „Na Rybníku“ ta velká louka, jak se jde ke Stejskalovu mlýnu od Tasova.

„Za Kostelem.“

„Na Kněžské“ od Vrškových sem k Bosně; je tam pole „Barvířovo“, Pavlíčka „od školy“ a Svobody „od palírny“.

„Padělky“, ty panské nivy za „dvorem“. Za Padělkama říká se „Na Sladůvnách“ a za Sladůvnama je „Poříčí“ (řeky Oslavy).

Vedle „Padělků“ vlevo, ta loučka při vanečské silnici je „Stráčík“.

Týmž směrem, na levém břehu tasovského potoka, jsou „Hrba“, pole a lesy. Za Hrbama má Růžička louku a říká se tam „U Jezírka“.

„Jasinky“ začínají od toho Pavlíčkova lesíka, který je z této strany před mostem na vanečské silnici a končí se dole u panského lesa.

„V Hrdle“ jest pokračováním „Jasinek“ podle potoka až na „Poříčí“.

Pod městečkem je „V Potocích“.

„Na Bočku“, od staré vanečské cesty vlevo vzhůru k „Doubravě“, která je Horní (část severní) a Dolní (část jižní).

„Pokojovec“ směrem k Doubravě, od Vanče sem k Tasovu, jsou tam louky.

„Chlумы“, ten lesík pod heřmanskou silnicí zrovna proti Dvořákovým stavením.

„Na Čihadlech“, trať vedle „Chlumů“ k Heřmanicím.

„Papalky“, napravo od té cesty k doubravské hájence.

„Na Stráčíku“, u doubravy vedle číkovských hranic sem.

„Červené Kopce“, nad samým potokem ty první kopce od Tasova směrem k Horní Doubravě. Je tam Robotkův kříž.

„U Baby“ po pravé straně číkovské silnice až k číkovskému kříži, ale dvě role po straně levé náležejí také ještě k „Babě“,

avšak ty vedle nich (například Jarošova) jsou už „Za Šibeníci“ a odtud dál „Ve Volších“ až ke zhořským hranicím.

Poslední trať tasovská ke zhořským hranicím je „Robotkova krajina“ a od ní zpět jsou „Podmočidla“, „Žabinec“, „Jalovčí“, a za Jalovčím ten žlíbek dolů k „Hájkům“ je panská louka „Na Norbertce“, býval tam rybníček, z něhož potrubím táhli vodu do palírny, teď mají na to „haltýř“ v potoce pod Liškovou zahradou.

Pod Žabincem a pod Norbertkou jsou „Hájky“. Za Hájkama vzhůru vlevo je „Žleb“, nad⁷ Žlebem vpravo jsou „Kotiny“ a při nich „Staré Nivy“. Za „Kotinami“ jsou „Řehonůrky“ (směrem ke Zhoři Holubí) a za nimi ke Lhotce ty louky jsou „V Žabovech“. Pod Žabovama sem jsou „Rybníčky“ Robotkovy, protéká jimi ten potůček ode Lhotky.

„Na Širokém žlebě“, u Kotin, kde teče potůček z Řehonůrek.

„Na Strážnickém žlebě“ od Horní Doubravy sem k Tasovu.

„Za Stránkou.“

„Na Veselce“, nad Jasinkama za potokem. Za „Hájkama“ na tom kopci nad panským lesem říká se také „Veselka“.

„U Vrbíčka“, směrem ke Lhotce, od kříže doleji, ještě pod rolí poštmistra Antonína Demla; Klapal, Vorel a Vidlák mají pole „U Vrbíčka“. A kousek níž (kde má pole Liška) říkají „Na Čtvrkách“.

*

Jedna věc jest jistá: že výpočet těchto tasovských polních tratí není úplný. Ale proč ho tu uvádím? Sobě pro radost a jiným pro příklad. V těchto názvech tratí je také kus českých dějin. Je v nich historie krajiny i historie lidí. Tak například říká se „Na Rybníčku“ a každý hned ví, že tam kdysi byl rybníček. Anebo „U Topolů“, ačkoli dnes je tam jen pole a cesta. Ptal jsem se Jakuba Palasa, proč se tam a tam za Tasovem říká „Na Norbertce“,⁸ a on si vzpomněl, že jeden z majitelů tasovského panství, baron Baratta, jmenoval se Norbert. „A dědoušku,“ povídám starému Jelínkovi od kostela, „proč

se tomu říká Švikýrce? Vy tam máte louku, vy jste tam jako doma, vy tam pasete – proč se tomu tak říká?“ Dědoušek přemítá: „Já nevím, vod čeho be to belo... Ale možná, že be to belo vod toho, že je tam tak mokro, takovy bahniska só tam, a dež tam člověk jede s vozem, že je celé vod blata *zašvikané*.“ – Poslouchejte, Palasi, vy byste mohl vědět, proč se tam říká V Kotinách! Snad ne od toho, že se tam chodily okotit kočky? – Ale přítel zvířat a nejtrpělivější člověk ze všech lidí, co jich znám, můj jmenovec Palas, vzpomněl si jen na „staryho Kovářika, co měl v Tasově větší panství než bodišovské barón, a tomo Kovářikovi říkali Kotina“.⁹ Na to si vzpomněl Jakub Palas, ale já vím, že Kotiny byly a staryho Kovářika ještě nebylo, ale ty Kotiny byly jaksi jeho vlastním¹⁰ doupětem a domovem. Když jsem jako chlapec pásával ve Žlebě: kdo to den co den kráčival napříč Žlebu tam nahoru do Kotin? Staré Kovářik. Tam v těch borových lesících, kde jsme honovali veverky a kam tak pražilo slunce, že hlavice žulových skal se drobily zrnko po zrnku, v těch chudých lesících borových, kde jenom za deštivých podzimů rostly houby, zesponu kanárkovitě žluté a svrchu jako opečené, zelinky a jejich sestry, které zrovna tak voněly, jenže byly na kloboučkách modravě šedé, a když se „hrabál hmór“ a přivezli jej domů na dvůr, my děti strkaly jsme do té hromady nosy, jak to vonělo tajemstvím lesních stínů, a bylo to tak čisté, že ses v tom mohl válet, a když jsi to rozhraboval, opatrně, rukama, mohls najít všelijakých šišek, mechů, lišejníků, kůrek, ba i hub, a ty světlošedé mechy měly pablesky starého stříbra a byly pod tlakem dlaní tak pružné: ó já, býti doma na dvorku a míti v náruči, ve zraku, čichu i hmatu záhadnou duši lesa! A co všelijakých brouků, kuklí – a to pomyslení, že těch mechů a zrzavých bodlin svými tlapkami dotýkala se veverka, ono zvířátko, dítě blesku, s černýma očkama jak cvrček, a když letělo z vrcholku na vrcholek, jeho ocas v slunci jiskřil a hořel jako praščák a jeho masíčko bylo bělounké jak maso slečinek ze mlejna a jako maso v račích klepetech. My pasáci ani jednou jsme neodolali, a když

jsme takovou veverku „dopařili“, chloupky jsme jí rozfukovali a bylo vám to, jako když rozfukáváte popel v ohníčku. Proto také na Petra a Pavla¹¹ o tasovské pouti (ale my jsme říkali „tasovské pót“, a to slovo bylo jako talisman, obsahující nejen odpuštění všech časných i věčných trestů, nýbrž i neklamný příslib všech tureckých rozkoší) – já řku, na Petra a Pavla¹² ze všech dřevěných hraček bývala mi nejžádoucnější právě ta červená veverka, která šplhala sem i tam a měla opravdovský ocas! Ostatně ta „zlatá pistolka na kapslíke“ a nějaký ten „klarinet“, rozvírající svá ústa jako zlatá lilie, také nebyly k zahození!

*

Ještě něco o těch tratích, přátelé!¹³ Staré Konečné z tasovsky Bosne chodivá jen na to mezo před našéma, tam na drohy straně potoka pod Palasovém rolim. Bévale tam „zahrádke“, ešl vite, co to je; to je kósek nejakyho roli, je to vobehnany plaňkama a meze téma plaňkama je nastrkanyho šipi a šábi, abe tam nelezle hose a prasata. A v takovy „zahrátce“ pěstuje se „hlavatica“, kerá se po svatym Antonino vetrhává a sádi do roli, a je z ni ta velká bílá řepa. Takovy „zahrátke“ bévale v Tasově vodjakživa dvě, co já pamatuju, jedna bévala v „Hájcich“, šak to bévá skoro decky pod vesokó mezó, nebo v ni, abe tam tak nemohl dobetek. Jako mají páni fořti te školke na mladý smrčke, tak maji naše hospodyňke te zahrátke na hlavatico, voboji bévá negde stranó, réši dál vod dětí, jenže ta hlavatica se hodně zalivá močuvkó a také vodó.

Aha, vo tem starym Konečnym sme povidali! Von se vám decky nejak došmatlá na te zahrátke – je toho za pár kroku, nic na tem néni, a von se z toho živi, takřikajic vod jara do zime: decke vodsat nese nejaké ten kósek pro králiké.

„Pekařovi“ mají zase „Dóbi“; dež vidite, že nekam dó, nebo jedó z vozékem, beťte jisti, že jedó do Dóbi, ešl nédó do kostela. A „Velké Kodrna“ – na to vám mužo vzit jed, dite keré scete den a keró scete chvilo vod Třech králu až do Božihó narozeni tó cestó vot Robotkovyho křiža ze zmole

přes tasovské potok k dóbravsky hájence, že je tam negde potkáte? A kmotříček Jelinkuj vod kostela, ten srustl ze své-
ma Švikyrcama tak, že jednoho beste nevodřízl, abe den dru-
hé nevekrvácel. A muj otec, Pánbu mo vodpust, ten bel decky
Pod Horkama, bez moteke nigdá tam nešel, protože takovy
roli je jako to králostvi nebesky: nigdá pro ně dost neoděláš,
ale tak je to ze všem, co máš rád. Z takovyho kóska země na
celé svět se diváš, na to Boži slunyčko, na te kopce a lese tam
daleko, na pešelské i na bodišovské kostel, na te heřmanský
nebo jinošovský topole, na te fure, co jedó k Medřici po sil-
nici, je to všecko na světě, a přece jako za světem, i modlit
se mužeš a žádně ti nepřekáží, skřivánek s tebo Boha chváli,
zajček k zdrávaso se stavi, pracičke spiná a tvá modlitba je
jako ta hruda, těžká, nezhledná, ale chleba dává a ta čistá
rosa na ni, milost Boži. A koho máš rád, na tem roli, na tem
milym roli, deš seš tak sám, si na ně zpomeneš, na všecke
živi, co doma dělaji, na te, co só ve světě, abe jim Pámbu dal
dar osvíceni Ducha svatyho – tomo synovi, co študuje na
kněza — — — tomo, co je na vojně — — — ty ceři, co je vdaná
tam za horama – – a take na Dušičke pamatuješ...

A potom přide nějaké mlacák, keré sce jenom hrbat
a dobře se mit z cizihó, a řekne: bode se scelovat a je na
to sugvenci! Te sviño, sugvenci! Háno, sugvenci! Ale gdo to
bode platit? Zase me! Háno, scelovat! Sotvás parcelováł, už
bodeš scelovat, protože máš roli, kde hnojijó jen vrane a di-
voci holubi, ščerka na ščerka, a mně tade ofikneš roli, kery sem
já po celé život vobdělávál, tes na to ani nemákl, a najedno
to sceš schlamstnót! Kdo tade dělál to struho, abe voda roli
neškodila? Kdo vedobel te kamene, vo kery se lámal pluh
a cuchál dobetek, kdo vesošil to mokřino, kdo tade dělál to
štulo, deš tes ešče nosil sopel, te mlacáko jedna mlacácká,
a ničky bodeš vestrkovat popek? Scelovat, pré scelovat, já ti
naučim scelovat: a co bode s téma stromkama, co sem já před
patnáctima letama tade na mezi vesáděl? Deš já si večistím
svy roli, deš já z něho teprvá roli odělám a pul zdravi tade
nechám a mi děti a žena se tade nadřeli aš do strháni – te

bodeš scelovat? Sakra, to bech se na to ešče jednú podivál! A to be bel pěkné zákon, abe mně najednú vzál, co je myho, deš nekery lenošny svini to napadne! Sugvenci! Zežerte si to sugvenci a člověko déte svatě pokoj, ve socáli jedni zatra-ceni! Deš sceš fabriko, bješ si do mněsta, tam nemáš s Boží hruďo co dělat, tam mužěš penize hrabat a dělat jen te svy hodine a stáfkovat, anebo si hned lehni jak dlóhé tak široké do ty palirně a mužěš se tam válet ve vépalkách, na hlavo se stavět, z hlopěch lidi blázne dělat, ale to ti povídám: *na cizi nemaké!* Žádné strom do nebe neruste, šak be se ešče našel, gdo se boji hřicho! Te mesliš, že to nebode zlodějstvi, dež tomo řekneš scelování? A jaky zlodějstvi, te róbčiko jeden, te skotáko!

*

Země jest rozdělena zvířatům a lidem. Jistá část země jistým zvířatům a jistým lidem. Tak je to i u nás: roháci přiletu-jí v létě z doubravy a od chrobáků rozeznáte je na městěč-ku nejen tím, že jsou větší, nýbrž lítají také prudčeji a výš, také mají silnější basu; křemen a záhněda jsou jenom „Na Hóvarech“, jako by je tam na tom vysokém kopečku uvařilo slunce a ony potom v tříkrálových mrazech svou průhled-nost a lesk i tvar přijaly od ledu; živec je kousek výš k výcho-du, stranou Lhotky, je ho tam celé ložisko; zelinky rostou jen ve vypráhlých lesících borových, kde větrá žula, smrže jen podle potoka v Hájcích nebo na dvou místech za cihel-nou; konvalinky jen v doubravě; poslední srnec toulal se loni v Komárovec a Pyšelích mezi Lhotkou a Jabloňovem; na těchže místech setkal jsem se s posledním bažantem, kdežto tetřívka už kolik let ani hajný tam nespatrił, a co jich tam bývalo! Úhořů, pstruhů a zmijí u nás není, ačkoli by to člověk neřekl, také raci u nás již skoro vymřeli, asi od té doby, co sedláci kupují umělá hnojiva, neboť jistá zvířata a ušlech-tilejší lidé nepřezijí nic umělého, poněvadž tak i onak je to jedovaté; jenom na výsluní, na vysokých mezách rostou troskavce, kterým jinde také říkají „trávnice“ nebo „trávní

jahody“; vstavač neboli kukačka roste jenom na suchých cípech luk, koniklec u nás vůbec neroste, ačkoli u Ptáčova, na severovýchod od Třebíče, je ho tak hojně, ovšem zase jenom na určitém místě, tak jako zeměžluč našel jsem jenom na pasekách mezi malinkými smrčky; vemenici, tu nažloutle bílou, drobnou a omamně vonnou orchideu kousek dál mezi porostem vyšším, anebo i v hlubokém lese; opál, talek a masetek nacházeli jsme jenom v jisté zmoli východně Třebíče na pravém břehu Jihlavy, u Tasova není po nich ani památky, zato u Jasenice, na stráni pod tím prastarým kostelíkem, našel jsem azbest a ještě doleji, v té zmoli, je černý mramor, podél celého jasenického potoka krevel a západně od vesničky na tom hřbetě nad řekou Oslavou je ložisko mramoru bílého. Netřesk najdete u nás jen na té porostlé stráni nad tasovským potokem, ale brzo ho tam také nebude, protože čím víc ty borovičky rostou, tím jest ho méně, ani ne míň, ale je takový jalový, křehoučký, zeleňoučký a bledý, rozlézá se, moc se rozlézá, jako by odtud utíkal, jako by věděl, že je zle, ale je čím dál drobnější, prve býval takový buclatý, načervenalý jak zdravé dítě, je líto člověku na něj se podívat. Což, pod borovičká neni mo ešče tak zle, ale te neščasny smrčke, co maji haloze až na zem, te ho chodáka dosijó! Potom máme ešče netřesk ke Stéskalovymo mléno, ale nélepši vocaď vodtahál pátr Deml do svy zahrade, šak už e za Dvořákovéma netřesk vepátral, von je má všecke sčítany, ten člověk vo všem vi, nač be se žádně ani nepomeslil, tak třeba letos Pavliček Václav měl zednike, co mo předělávali to zeď k sekniče, zednici dělaji, vedli nich kósek dál o plota vrtají Rohovskyho svině, te, co maji svobodno vulo, pátr Deml překlekne k zemi, a neš bes napočítal dvacet, má plně petlik žampiónu, von říkál, že se to muže jest, me vokolo toho chodime a nevime nic.

*

Zrovna včera, když tady bylo to rádio od Červeného kříže, tvrdil mi z městečka Pospíšil, že se má říkati *Švikyřka*, na Švikyřce, nikoli Švikyrce! Díval jsem se do Jungmannova

Slovníku, ale tam to není. Kde to hledat? Nikdo mi toho slova nedovede vysvětliti.

*

Na milence každá maličkost je velkou věcí a událostí, ale ne na nevěstce. Docela nic se nedivím onomu chalupníkovi, svému milému krajanu, který před mým bratrem na poště se rozhorloval proti scelování. Ale který nebeský duch zastaví pochod stroje? Lešetínský kovář život svůj obětoval, a přece Továrna zvítězila proti chaloupce. Továrna sežrala všechny verštaty a cechy a konečně požívá i domkaře a chalupníky: ještě včera měli jsme rolníky a sedláky, dnes už, docela po moskevsku, máme jen zemědělce a agrárníky. Naši otcové na rolích prostě dělali, pracovali a s láskou pracovali, dnes však už se jen vyrábí, neslouží se národu, bližnímu a zemi, nýbrž kapitálu. Ne milovat tu zem po otcích zděděnou a v lásce jí sloužit, nýbrž co nejvíce ji vykořistit, co nejdůkladněji ji ošidit – takové je dnes heslo. Dříve ještě byl Bůh a národ, dnes už je jenom Burza. Kdosi se pozastavil nad tím, že vymřela národní píseň. Vyschly i její zdroje, zmizel i národní kroj, poněvadž vymizel národní mrav: odtrhli jsme se od země, davše se v otroctví kapitálu a stroje. Jakmile se zmobilizuje nemovité, co tady zůstane ještě pevného na světě? Láska, poezie, umění, vlastenectví může vznikat a růsti jen tam, kde je něco pevného. Ale stane-li se z rolníka jen hospodářská jednotka té a té výrobní¹⁴ potence, tj. jakmile se rolnictví zesocializuje, tu chvíli se odmoralizuje a nemá potom opravdu smyslu, aby se ještě udržovaly hranice států. Zestátnit a zesocializovat je v podstatě totéž. Všechno, co je postátněno, pracuje k deficitu, ne-li přímo s deficitem. Viděli jsme to nejen na československých drahách a poštách, nýbrž i na církvi pravoslavné v Rusku a na katolické v Rakousku. Uzákoni-li se, aby se smělo rouhati člověku, *eo ipso* se uzákoniло, aby se smělo rouhati státu. Prorocky to uviděl Nietzsche,¹⁵ an pravil:¹⁶

Kdesi jsou ještě národové a stáda, nikoli však u nás, bratři¹⁷ moji: u nás jsou státy.